

Het recht op leren

Een juridisch perspectief

Kurt Willems en Dylan Couck

VOOR WE STARTEN

1. Hard law vs. soft law
2. Rechtswetenschap is interpretatie

Hard law vs. soft law

Art. 2 Eerste protocol EVRM (hard law)

Niemand mag het recht op onderwijs worden ontzegd. Bij de uitoefening van alle functies die de Staat in verband met de opvoeding en het onderwijs op zich neemt, eerbiedigt de Staat het recht van ouders om zich van die opvoeding en van dat onderwijs te verzekeren, die overeenstemmen met hun eigen godsdienstige en filosofische overtuigingen.

Hard law vs. soft law

Art. 13 IVESCR (hard law)

Artikel 13 1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op onderwijs. Zij zijn van oordeel dat het onderwijs gericht dient te zijn op de volledige ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid en van het besef van haar waardigheid en dat het dient bij te dragen tot de eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Zij zijn voorts van oordeel dat het onderwijs een ieder in staat dient te stellen een nuttige rol te vervullen in een vrije samenleving en het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle volken en alle rasgemeenschappen, etnische en godsdienstige groeperingen, alsmede de activiteiten van de Verenigde Naties voor de handhaving van de vrede dient te bevorderen.

2. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen dat, ten einde tot een volledige verwezenlijking van dit recht te komen:

a. **Het primaire onderwijs voor allen verplicht en kosteloos beschikbaar dient te zijn;**

b. Het secundair onderwijs in zijn verschillende vormen, waarbij inbegrepen het secundaire technische onderwijs en het beroepsonderwijs, door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs algemeen beschikbaar en voor allen toegankelijk dient te worden gemaakt;

c. Het hoger onderwijs door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs voor een ieder op basis van bekwaamheid gelijkelijk toegankelijk dient te worden gemaakt;

d. Het fundamenteel onderricht zoveel mogelijk dient te worden gestimuleerd of geïntensiveerd ten behoeve van personen die geen lager onderwijs hebben genoten of dit niet hebben voltooid;

e. De ontwikkeling van een stelsel van scholen van alle niveaus met kracht dient te worden nagestreefd, een passend stelsel van studiebeurzen in het leven dient te worden geroepen en materiële omstandigheden van het onderwijzend personeel voortdurend dient te worden verbeterd.

[...]

Hard law vs. soft law

Soft law

A guide to Article 24

The Right To Inclusive Education

Contents

	Page
Introduction	2
What is inclusive education?	2
Why is inclusive education important?	3
What does the Convention say about inclusive education?	4
What States should do immediately	7
How inclusive education relates to other rights in the Convention	8
The Committee's recommendations to States	9

This is not compatible with sustaining two systems of education: a mainstream education system and a special/segregated education system.

Box 2:
4-A scheme

AVAILABILITY

SCHOOLS

Establishment/closure of schools
Freedom to establish schools
Funding for public schools
Public funding for private schools

TEACHERS

Criteria for recruitment
Fitness for teaching
Labour rights
Trade union freedoms
Professional responsibilities
Academic freedom

ACCESSIBILITY

COMPULSORY

All-encompassing
Free-of-charge
Assured attendance
Parental freedom of choice

POST-COMPULSORY

Discriminatory denials of access
Preferential access
Criteria for admission
Recognition of foreign diplomas

ACCEPTABILITY

REGULATION AND SUPERVISION

Minimum standards
Respect of diversity
Language of instruction
Orientation and contents
School discipline
Rights of learners

ADAPTABILITY

SPECIAL NEEDS

Children with disabilities

OUT-OF-SCHOOL EDUCATION

Working children
Refugee children
Children deprived of their liberty

Hard law vs. soft law

Soft law

Goals

4

Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all

Target

4.6

By 2030, ensure that all youth and a substantial proportion of adults, both men and women, achieve literacy and numeracy

Indicators ▼

Target

4.7

By 2030, ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture’s contribution to sustainable development

Indicators ▼

TAALGEBRUIK IN HET ONDERWIJS

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

FIFTH SECTION

CASE OF VALIULLINA AND OTHERS v. LATVIA

(Applications nos. [56928/19](#) and 2 others)

INTERNATIONAL LAW AND PRACTICE

- A. International treaties under the auspices of the United Nations
- B. Reports by United Nations treaty bodies
- C. Treaties within the Council of Europe
- D. Reports and resolutions within the Council of Europe
- E. Case-law of the Court of Justice of the European Union
- F. Recommendations adopted under the auspices of the Organisation for Security and Cooperation in Europe ("OSCE")
- G. Comparative material

UNIVERSITEIT
GENT

TAALGEBRUIK IN HET ONDERWIJS

Hard law

- Art. 13 IVESCR
- Art. 12 Kaderverdrag:

Article 12

- 1 The Parties shall, where appropriate, take measures in the fields of education and research to foster knowledge of the culture, history, language and religion of their national minorities and of the majority.
- 2 In this context the Parties shall inter alia provide adequate opportunities for teacher training and access to textbooks, and facilitate contacts among students and teachers of different communities.
- 3 The Parties undertake to promote equal opportunities for access to education at all levels for persons belonging to national minorities.

Article 13

- 1 Within the framework of their education systems, the Parties shall recognise that persons belonging to a national minority have the right to set up and to manage their own private educational and training establishments.
- 2 The exercise of this right shall not entail any financial obligation for the Parties.

Article 14

- 1 The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to learn his or her minority language.
- 2 In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if there is sufficient demand, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible and within the framework of their education systems, that persons belonging to those minorities have adequate opportunities for being taught the minority language or for receiving instruction in this language.
- 3 Paragraph 2 of this article shall be implemented without prejudice to the learning of the official language or the teaching in this language.

TAALGEBRUIK IN HET ONDERWIJS

Soft law

– Thematic Commentary No. 3 concerning language rights:

70. Authorities are encouraged to adopt detailed legislative **guarantees for the protection and promotion of minority languages in formal and informal education** and to monitor regularly the implementation of legal provisions in practice. [...]

76. In order to ensure the quality of education in and of minority languages, adequate school curricula and standards must be developed and teaching methodology, as well as material, adapted. A particularly important aspect in ensuring the quality of education in and of minority languages, however, is **teacher training**. [...] In many situations, these **teachers are required to work in bilingual or trilingual contexts**. [...]

79. [...] This implies not only **providing language education** for members of national minority communities, but also **education about and of minority languages** for the benefit of the majority language speakers and society as a whole. [...]

TAAALGEBRUIK IN HET ONDERWIJS

Soft law

- Third Opinion on Latvia of the Advisory Committee
- Resolution on the Implementation of the Framework

Convention in Latvia

- ECRI Report on Latvia

61. While ECRI does not examine issues concerning the right to use minority languages in education (see § 54 above), it is concerned with aspects of regulating minority schools that might have an impact on the integration of minority pupils, **such as teaching-standards and educational outcomes**. [...]

TAALGEBRUIK IN HET ONDERWIJS

- Soft law
- Venice Commission

119. However, the system introduced by the recent legislation for pre-school education **needs to be reconsidered in order to ensure that persons belonging to national minorities will continue to enjoy the possibility of acquiring proficiency in their language**, which is essential for the protection and promotion of the identity of minorities as well as for the preservation of the linguistic diversity within the Latvian society. [...]

- Hague Recommendations regarding the Education Rights of National Minorities
- ...

HET CURRICULUM

Hard law:

- Art. 13 IVESCR

Zij zijn van oordeel dat het onderwijs gericht dient te zijn op de volledige **ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid** en van het besef van haar waardigheid en dat het dient bij te dragen tot de eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Zij zijn voorts van oordeel dat het onderwijs een **ieder in staat dient te stellen een nuttige rol te vervullen in een vrije samenleving** en het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle volken en alle rasgemeenschappen, etnische en godsdienstige groeperingen, alsmede de activiteiten van de Verenigde Naties voor de handhaving van de vrede dient te bevorderen.

- Art. 2 Protocol 1 EVRM

[...] the State shall respect the right of parents to ensure such education and teaching **in conformity with their own religious and philosophical convictions**.

HET CURRICULUM

Hard law:

– Art. 28 IVRK

[...]

3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en **de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden** te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.

– Art. 29 IVRK

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient gericht te zijn op:

- a) de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
- b) het **bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden**, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
- c) het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare;
- d) de **voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving**, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;

HET CURRICULUM

Soft law

– Reference Framework of Competences for Democratic Culture

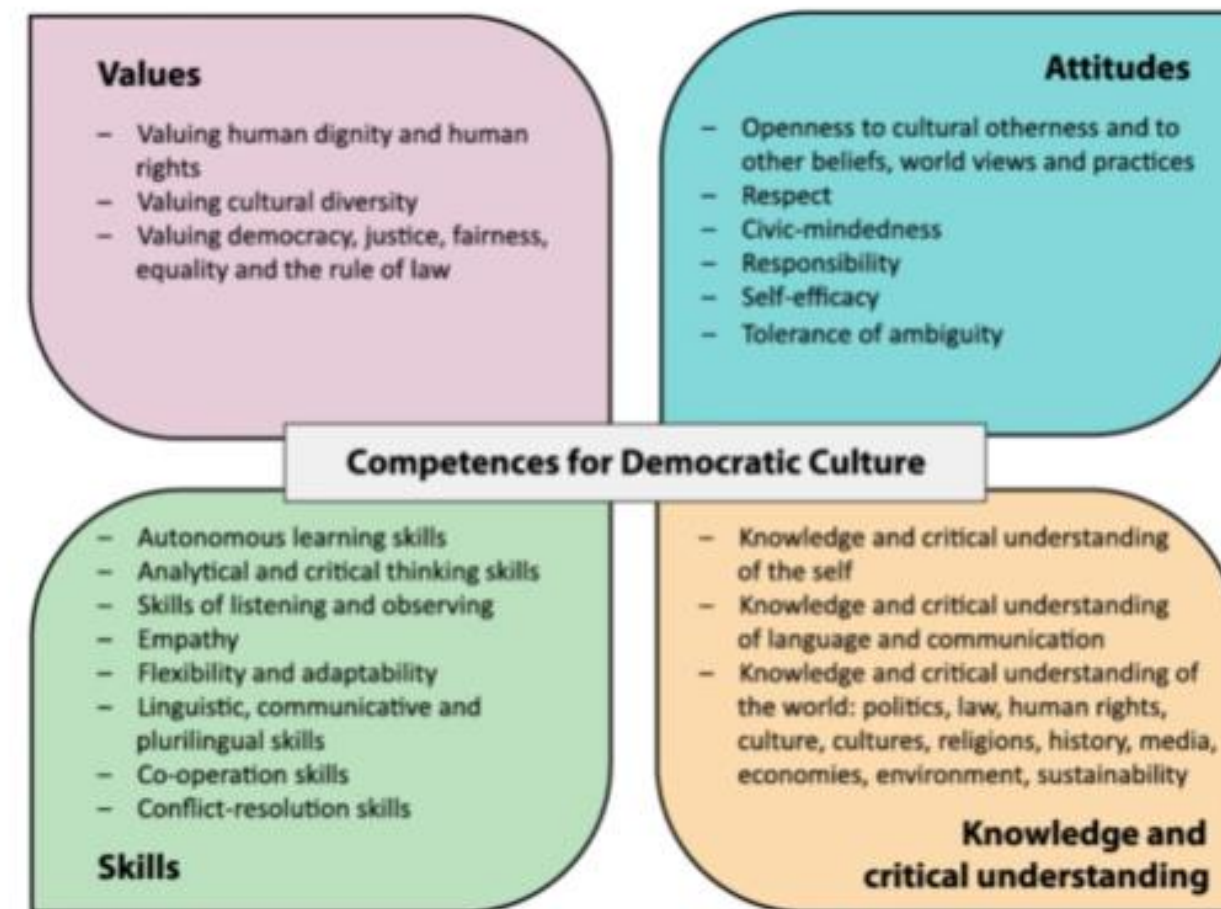
The RFCDC as **a set of materials** can be used by education systems to equip young people with all of the competences that are **needed to take action to defend and promote human rights, democracy and the rule of law, to act as active citizens, to participate effectively in a culture of democracy**, and to live peacefully together with others in culturally diverse societies. The RFCDC provides a systematic approach to designing the teaching, the learning and the assessment of competences for democratic culture.

HET CURRICULUM

Soft law

- The RFCDC as **a set of materials** can be used by education systems to equip young people with all of the competences to rights, democracy and the rule of law, and to the culture of democracy, and to The RFCDC provides a system assessment of competences

Competences for Democratic Culture

REVIEW OF THE IMPLEMENTATION OF THE COUNCIL OF EUROPE REFERENCE FRAMEWORK OF COMPETENCES FOR DEMOCRATIC CULTURE (RFCDC) 2023

Key recommendations

The following recommendations are prioritised to address the immediate needs in diverse areas of implementation of the RFCDC, aiming to enhance the integration and effectiveness of CDC in education systems.

1. **Implementing the RFCDC into education to confront challenges.** Policy makers and education professionals should adapt the RFCDC to a variety of contexts, including VET and higher education, and use the RFCDC to address current and emerging issues in education.
2. **Evaluating the implementation and development of the RFCDC in Europe.** Governments and institutions should establish mechanisms to track the progress and impact of policies related to the RFCDC. This includes having timely information about effective strategies and areas that require improvement.
3. **Fostering opportunities to learn and practise CDC among education professionals and the education community.** There is a need for the provision of opportunities for the development of CDC among education professionals and the education community. These opportunities should cover initial teacher education, continuing professional development and strategies to support the learning and practice of CDC in learners and their families. Especial attention should also be given to vulnerable groups, such as out-of-school children and young people.
4. **Enhancing participation and co-operation among education stakeholders.** Creating platforms for dialogue and participation of all education stakeholders is essential to foster a better understanding of the importance of CDC. The Council of Europe's new legal instrument for a European Space for Citizenship Education will be a significant opportunity to facilitate co-operation among member states.

HET CURRICULUM

Soft law

– General Comment No. 1 (2001) to art. 29 CRC

Fifth, it emphasizes the need for education to be designed and provided in such a way that it promotes and reinforces the range of specific ethical values enshrined in the Convention, including education for peace, tolerance, and respect for the natural environment, in an integrated and holistic manner. [...] For example, for the **development of respect for the natural environment, education must link issues of environment and sustainable development with socio-economic, sociocultural and demographic issues**. Similarly, respect for the natural environment should be learnt by children at home, in school and within the community, encompass both national and international problems, and actively **involve children in local, regional or global environmental projects**.

Human rights and educational segregation: great expectations?

A critical legal analysis of human rights law's potential to address educational segregation

Merel Vrancken

PhD Dissertation

OPINION OF ADVOCATE GENERAL
ČAPETA
delivered on 1 August 2025 (1)

Case C-799/23

**European Commission
v
Slovak Republic**

104. All the documents submitted by the Commission point towards the existence of *de facto* segregation, and the Slovak Republic has not rebutted that evidence.

105. A further question that must be asked is whether segregation necessarily amounts to adverse treatment with the effect that it results in discrimination.

106. To my mind, segregation in itself constitutes discrimination.

110. For instance, it indicated that it is often the parents of non-Roma children who oppose inclusion of Roma children in classes, or who move their children to other schools because there are Roma children in the class in the school originally chosen. That phenomenon, known as 'white flight', (53) was discussed at the hearing as a possible excuse for the Slovak Republic.

111. That fact cannot be accepted as a justification for discrimination. (54) The positive duties imposed on Member States by Directive 2000/43 require that they enact and enforce measures to prevent the segregation in schools that results from the prejudice entrenched in a society in relation to one ethnic group. (55)

112. The same applies to the opposite situation, in which parents of Roma children consent to segregation. As the ECtHR held in *Salay v. Slovakia*, parental consent must not infringe upon a child's right to equal access to education or legitimise actions that result in the unequal treatment of children within the education system. (56)

Dupin v. France (dec.) - 2282/17

Decision 18.12.2018

31. La Cour déduit de ces éléments que les autorités nationales ont considéré l'état du fils de la requérante comme un obstacle à son éducation dans le cadre du droit commun, après avoir mis en balance le niveau de son handicap et le bénéfice de l'accès à l'enseignement inclusif qu'il pourrait en tirer. **Elles ont opté pour une éducation appropriée à ses besoins, en milieu spécialisé, une orientation dont il convient de noter qu'elle satisfait son père qui en a la garde.** Au regard de l'ensemble des éléments qui lui ont été soumis, la Cour ne saurait, comme l'affirme la requérante, considérer que ce choix a été fait par défaut, en raison d'une déficience de moyens et de l'assistance scolaire au sein de l'école ordinaire.

33. A la lumière de ce qui précède, la Cour estime que le refus d'admettre le fils de la requérante en milieu scolaire ordinaire ne saurait constituer un manquement de l'État à ses obligations au titre de l'article 2 du Protocole no 1 ni une négation systémique de son droit à l'instruction en raison de son handicap. Il s'ensuit que cette partie de la requête doit être rejetée comme étant manifestement mal fondée, en application de l'article 35 §§ 3 a) et 4 de la Convention.

Two bodies of literature ...

Waarop beroept een rechter zich?

- Cherry-picking?

Wat valt er eigenlijk te rapen in soft law?

- Verregaandere overheidsplichten (financiering, schoolgebouwen, lerarenopleiding, armoedebestrijding ...)
- Maar ook verregaandere inmenging in schoolgebeuren (curriculum, didactiek, rol van publiek onderwijs ...)

Opportuniteit of bedreiging?

Casus verbod op discriminatie / segregatie

Socio-economische afkomst die zich uit in een watervalsysteem?

- Hard law? Indien véél interpretatiemarge
- Soft law? Zeker
- Rechter? Verregaande arresten. Segregatie zelf is probleem, ongeacht reden. Gedwongen segregatie tegen de wil van de ouders in is oplossing (zowel EHRM als A-G HvJ)

Zelfde verhaal voor kinderen met een beperking?

- Hard Law? Zeker
- Soft Law? Zeker
- Rechter? Bijzonder terughoudend ...

Kurt Willems

ONDERZOEKSEENHEID PUBLIEKRECHT

E kurt.willems@kuleuven.be

www.kuleuven.be/kuleuven/

Dylan Couck

EUROPEES, PUBLIEK- EN INTERNATIONAAL
RECHT

E dylan.couck@ugent.be

www.ugent.be